

اخلاق حبیب

(بررسی آیین کسب و تجارت در بازار اسلامی)

www.ketab.ir

نویسنده: محمدرضا ابراهیم نژاد

عضویت علمی دانشگاه علامه طباطبائی

سرشناسه: ابراهیم نژاد، محمدرضا، ۱۳۳۲-
 عنوان و نام پدید آور: اخلاق حبیب (بررسی آیین کسب و تجارت در بازار اسلامی)
 / نویسنده محمدرضا ابراهیم نژاد.
 مشخصات نشر: قم، میثاق کتاب، ۱۳۹۲.
 مشخصات ظاهری: ۳۳۶ ص.
 شابک: ۷۰۰۰۰ ریال ۱-۶-۹۳۲۸۱-۱-۶۰۰-۹۷۸
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 یادداشت: کتابنامه: ص. [۳۳۱]-۳۳۵؛ همچنین به صورت زیر نویس.
 موضوع: کسب و کار - جنبه های مذهبی - اسلام
 موضوع: اخلاق کسب و کار - جنبه های مذهبی - اسلام
 موضوع: بازرگانی - جنبه های مذهبی - اسلام
 رده بندی کنگره: ۱۳۹۲ ۳ الف ۲ الف / ۶۵ / ۲۵۴ BP
 رده بندی دیویی: ۲۹۷/۶۵۵
 شماره کتابشناسی ملی: ۳۲۰۵۵۹۸

شناسنامه کتاب

نام کتاب:	 اخلاق حبیب (بررسی آیین کسب و تجارت در بازار اسلامی)
نویسنده:	 محمدرضا ابراهیم نژاد
ناشر:	 انتشارات میثاق کتاب
تایپ و صفحه آرای:	 خدمات کامپیوتری الهادی - ۳۷۷۳۸۱۴۷۰
طرح جلد:	 علیرضا پاکیزه
تیراژ:	 ۱۰۰۰ نسخه
نوبت چاپ:	 اول - ۱۳۹۲
قیمت:	 ۷۰۰۰ تومان
چاپخانه:	 الهادی
شابک:	 ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۲۸۱-۱-۶

حق چاپ برای مؤلف محفوظ است.

هراکز پخش

شماره تماس مؤلف: همراه: ۰۹۱۲۷۳۶۹۸۷۸ - تلفن: ۰۲۵۳۲۹۲۰۲۱۰ - ۰۲۴۴۴۸۴۳۳۷۳

فهرست مطالب

مقدمه	۱۵
-------------	----

فصل اول

شناخت اهل بازار و تجارت/ ۱۷

مقدمه	۱۹
۱- اهمیت تجارت از نظر اسلام	۲۰
۱-۱- پیامبر اسلام ﷺ و نامگذاری تجار	۲۰
۲-۱- دیدگاه قرآن کریم درباره تجارت	۲۱
الف- تجارت، وسیله تجارت	۲۱
ب- تجارت عامل خسران و زیان	۲۲
ج- تجارت عامل سرگرمی و غفلت	۲۳
۳-۱- تجارت از دیدگاه پیشوایان اسلام	۲۴
۴-۱- علی علیه السلام و تقدیر از بازاریان	۲۵
۲- نقش بازاریان در تحولات اجتماعی و سیاسی اسلام و ایران	۲۷
۱-۲- نقش بازاریان در گسترش اسلام	۲۹
الف- بازرگانان و رساندن پیام اسلام به ملت‌ها	۳۰
ورود اسلام به موزامبیک	۳۰
ورود اسلام به زیمبابوه	۳۱
ورود اسلام به نیجریه	۳۱
ورود اسلام به مالزی	۳۲
ورود اسلام به برمه (میانمار)	۳۲
ورود اسلام به اندونزی	۳۳
ورود اسلام به چین	۳۳

- ب- پاسداری از اسلام (امر به معروف و نهی از منکر) ۳۴
- ۲-۲- نقش بازاریان در حوادث تاریخ اسلام ۳۵
- ۳-۲- نقش بازاریان در تحولات اجتماعی و سیاسی ایران ۳۷
- الف- نهضت تنباکو (و کارنامه بازاریان ایران): ۳۸
- زمینه‌های نهضت تنباکو ۳۸
- موضع مردم نسبت به قرارداد تنباکو ۴۰
- بازاریان و نهضت تنباکو ۴۰
- سرانجام و آثار نهضت تنباکو ۴۲
- ب- نقش بازاریان در نهضت مشروطه ۴۳
- ج- بازاریان و مبارزه با استعمار ۴۳
- د- مخالفت بازاریان با استبداد پهلوی ۴۶
- ه- بازاریان و خدمات عمومی ۵۰
- و- دیدگاه امام خمینی (ره) نسبت به بازاریان و بازار ۵۰
- * مسائل فقهی و فتاوای مراجع ۵۲
- ۳- بازاریان موفق و مفاخر بازار ۵۳
- ۱-۳- بازاریان موفق ۵۴
- نمونه اول: موفقیت در اثر درستکاری ۵۵
- نمونه دوم: موفقیت، نتیجه مراعات چند اصل ۵۷
- ۲-۳- مفاخر بازار ۶۴
- نمونه اول - داود پیامبر (ع) (پیامبران در بازار) ۶۵
- نمونه دوم- مرحوم نکوگویان (عرفان و اخلاق در بازار) ۶۷
- خانه شیخ ۶۸
- لباس شیخ ۶۸
- غذای شیخ ۶۹
- کار و شغل شیخ ۶۹
- انصاف در گرفتن اجرت ۷۰

۷۱.....	تعبد شیخ
۷۲.....	تأکید بر حقوق شرعی
۷۲.....	رمز موفقیت شیخ
۷۴.....	جاذبه شیخ
۷۵.....	اخلاص شیخ
۷۶.....	وفات شیخ
۷۸.....	نمونه سوم - مرحوم خیاط طهرانی (بازاریان شاعر)
۷۹.....	بخش شخصیت
۸۳.....	الهام غیبی
۸۳.....	آخرین نعلبه‌های حیات
۸۴.....	نمونه چهارم - ابن نهم (بازاریان پژوهشگر)
۸۵.....	نمونه پنجم - مادر عبادت و درستی
۸۷.....	- زندگی آن مرحوم
۸۸.....	- اخلاق و رفتار ایشان
۸۸.....	الف- توجه به رضای خدا و حقوق مردم
۹۰.....	ب- ایمان به رزق جلال
۹۱.....	ج- ولایی بودن
۹۱.....	د- کار و کسب خداپسندانه
۹۳.....	ه- خدمت و کمک به نیازمندان
۹۳.....	و- ارتباط با صالحان
۹۴.....	ز- معامله با خداوند
۹۴.....	نمونه ششم - انسان فداکار (عاشقان ولایت)

فصل دوم

ارزش کار و کسب در اسلام/ ۱۰۱

۱۰۳.....	۱- نقش کار و کسب در سرنوشت انسان
۱۰۳.....	۱-۱- آیات قرآن

- ۱-۲- روایات پیشوایان علیهم السلام ۱۰۴
- ۱-۳- سیره پیشوایان در کار و کسب ۱۰۶
- الف- سیره و روش امام سجاد علیه السلام ۱۰۷
- ب- سیره و روش امام باقر علیه السلام ۱۰۷
- ج- سیره و روش امام صادق علیه السلام ۱۰۹
- د- سیره و روش پیامبر صلی الله علیه و آله و دیگر امامان علیهم السلام ۱۱۰
- ۲- دیدگاه اسلام درباره بیکاری و زیان‌های آن ۱۱۲
- ۱-۲- نقصان عقل و خرد ۱۱۴
- ۲-۲- ناپودی مال و ثروت ۱۱۵
- ۲-۱- به اجابت نرسیدن دعا ۱۱۶
- ۲-۲- دوری از خدا ۱۱۸
- ۲-۵- سقوط شهادت و زیان دینی ۱۱۹
- ۲-۶- عامل فساد و تباه ۱۱۹
- ۳- توجه به کیفیت کار ۱۲۰
- الف- هدف و انگیزه کار ۱۲۰
- ب- اتقان در عمل ۱۲۲
- فوائد اتقان و درست‌کاری ۱۲۴
- ۳-۱- کار و کسب‌های لغو و بیهوده ۱۲۴
- الف- دیدگاه قرآن کریم ۱۲۶
- ب- دیدگاه روایات ۱۲۷
- ۳-۲- کار و کسب‌های کاذب ۱۲۸
- ۴- دیدگاه اسلام درباره مال و ثروت ۱۲۹
- ۴-۱- موضع اسلام درباره تولید ثروت ۱۳۰
- ۴-۲- موضع اسلام درباره کسب ثروت ۱۳۱
- ۴-۳- موضع اسلام در برابر ثروت‌اندوزی ۱۳۴

فصل سوم

شغل‌های پسندیده و ناپسند در بازار اسلامی/ ۱۳۹

مقدمه	۱۴۱
۱- ضرورت آشنائی با مسائل کسب و کار	۱۴۱
۲- شغل‌های واجب	۱۴۴
۱-۲- شغل واجب عینی	۱۴۵
۲-۲- شغل واجب کفائی	۱۴۵
۳- شغل‌های مستحب	۱۴۶
۱-۳- کشاورزی	۱۴۷
۲-۳- پستندگی	۱۴۷
۴- شغل‌های حرام	۱۴۹
۱-۴- ربا و حرمت آن از نظر اسلام	۱۵۰
فلسفه حرمت ربا	۱۵۲
الف- باعث ترک احسان	۱۵۳
ب- باعث اختلاف طبقاتی	۱۵۴
ج- مانع اقتصاد مولد	۱۵۴
د- ربا، گناهی فراگیر	۱۵۵
ربا و کلاه شرعی	۱۵۶
۲-۴- تغنیه و خوانندگی	۱۵۷
۵- شغل‌های مکروه	۱۶۰
۱-۵- جلّابی و فروش حیوانات	۱۶۲
۲-۵- ترازوداری	۱۶۳
۳-۵- اجیر شدن و مزدوری	۱۶۴
۶- شغل‌های مباح	۱۶۵
۷- رفتارهای پسندیده و ناپسند	۱۶۸
۱-۷- رفتارهای پسندیده	۱۶۹

- الف- صداقت و درستکاری ۱۶۹
- ب- مواظبت بر انصاف ۱۷۱
- ۲-۷ رفتارهای ناپسند ۱۷۳
- الف- سود جویی از تلاش ديگران ۱۷۳
- ب- سوگند خوردن ۱۷۵
- ۱- سوگندهای خداوند در قرآن ۱۷۶
- ۲- سوگند افراد مؤمن ۱۷۸
- ۳- سوگند در فرهنگ بازار ۱۷۹
- ج- نکوهش خريد از افراد مضطر ۱۸۲
- د- کم فروشی ۱۸۳
- ۱- اجاره ۱۸۸
- و- تقبل و غش ۱۹۲
- انواع تقلب در معامله ۱۹۴
- اول- پول تقلبی ۱۹۴
- دوم- فروش جنس در نايکی ۱۹۵
- سوم- اضافه کردن آب به شیر ۱۹۵
- چهارم- جنس بد را زیر قرار دادن ۱۹۶
- پنجم- دمیدن در گوشت ۱۹۶
- عواقب و آثار تقلب ۲۰۳
- ۸- اجرت‌های ناپسند ۲۰۴
- الف- اجرت اذان گفتن و آموزش قرآن ۲۰۵
- ب- اجاره دست به دست ۲۰۵
- ج- حجامت‌گری و اجرت آن ۲۰۶
- نکته اول- حجامت‌گری جایز است ۲۰۷
- نکته دوم- اجرت حجامت بدون شرط ۲۰۸
- د- سود حاصل از گرانفروشی ۲۱۰
- ۹- مضرات درآمدهای ناپسند ۲۱۳

۲۱۳.....	۱-۹- آسیب‌های اخلاقی.....
۲۱۶.....	۲-۹- به خود واگذاری.....
۲۱۹.....	۳-۹- هزینه شدن در گناه.....
۲۱۹.....	۴-۹- زیان رساندن به اموال یا خانواده.....
۲۲۰.....	۵-۹- مانع پذیرش اعمال.....
۲۲۵.....	۶-۹- حسرت در روز قیامت.....
۲۲۶.....	۷-۹- توشه جهنم و آتش.....
۲۲۷.....	۸-۹- ثروت زیاد و جنون خودنمایی!.....
۲۳۲.....	* مسایل فقهی و فتاوای مراجع.....

فصل چهارم

اخلاق و آداب کسب و کار/ ۲۳۷

۲۳۹.....	مقدمه.....
۲۴۰.....	۱- رابطه کاسب با خدا.....
۲۴۱.....	۱-۱- ایمان به رزق حلال.....
۲۴۴.....	نمونه‌ای از تاثیر مال حلال.....
۲۵۲.....	ارزیابی رویداد.....
۲۵۵.....	۲-۱- توکل و امید به خدا.....
۲۵۶.....	۳-۱- شکایت ننمودن از خداوند.....
۲۶۱.....	تاجر با ایمان و بردبار.....
۲۶۳.....	* مسائل فقهی و فتاوای مراجع.....
۲۶۶.....	۲- رابطه کاسب با خود.....
۲۷۰.....	۱-۲- توجه به نظم و انضباط.....
۲۷۱.....	آثار نظم و انضباط.....
۲۷۲.....	۲-۲- تنظیم و تقسیم وقت.....
۲۷۳.....	۳-۲- کسب مهارت و دانش فنی.....
۲۷۶.....	مهارت در تجارت.....

مقدمه

اصحاب تجارت و اهل بازار کسانی هستند که نخستین بار توسط پیامبر گرامی اسلام ﷺ به عنوان «تجّار» معرفی و نام‌گذاری شدند و با عبور از گذرگاه تاریخ هزار و چهارصد ساله اسلام و ایران؛ اکنون هویت صنفی ممتاز و برجسته‌ای دارند و گسترده‌ترین شبکه صنفی در سراسر جامعه ایران (و جهان اسلام و...) را تشکیل می‌دهند. با این وصف، بر منافع‌های مدون و شناسنامه‌ای که اهل بازار بتوانند بر طبق آن، هویت صنفی، پیشینه تاریخی، حقوق و وظایف اسلامی و اخلاقی خویش را بشناسند کمتر وجود دارد. به گونه‌ای که اگر بنا باشد در مورد هویت حقوقی تجّار و بازاریان حرفه‌ای تجارت، فحوص و جستجو گردد باید در کتاب‌های فقهی و حقوقی علوم دینی یا در دانشگاه‌ها و کتاب‌های بازرگانی مربوط به دانشگاه‌ها پیگیری نمود در حالی که تجّار و بازاریان، خود، بیش از همه و پیش از همه لازم است خود را بشناسند. و نسبت به منزلت اجتماعی و اسلامی خویش آگاه باشند. دلیل این امر دو چیز است:

نخست آنکه در آن صورت منزلت و ارزش والا و شایسته‌ای برای خویش می‌یابند. دیگر آنکه تاجر و کاسب مسلمان در مقابل بخش وسیعی از بایدها و نبایدهای اخلاقی و شرعی قرار دارد که غفلت از آنها جایز نیست.

کتاب حاضر که تقديم می گردد به مثابه گامی در این مسیر و تلاشی در راستای تحقق این هدف و تأمین این نیاز است و بالطبع تجار و اهل کسب و صاحبان صنایع و فنون، همگی مخاطبان اصلی و مستقیم و گروه هدف می باشند. در عین حال این کتاب می تواند در خدمت پژوهش گران، استادان محترم، طلاب و دانشجویان عزیز دانشگاه (از جمله رشته های اقتصاد و بازرگانی و...) قرار گیرد و گویندگان مذهبی می توانند در ارتقا و تعالی سطح فرهنگ اهل تجارت و تبیین شاخصه ها و ویژگی های بازار اسلامی عنایت مبذول دارند. در فصل اول کتاب پیشینه تاریخی تجارت و کارنامه اهل بازار و چند نمونه از شخصیت های نامدار و موفق بازار ارائه شده است و فصل دوم کتاب مشتمل بر منزلت و ارزش کار و کسب در آموزه های دین مقدس اسلام می باشد در فصل سوم شغل ها و حرفه های پسندیده و ناپسند و امور وابسته به آنها معرفی و دیدگاه اسلام درباره آنها ذکر شده. در فصل چهارم کتاب به تبیین و تحلیل اخلاق و آداب کسب و تجارت در بازار اسلامی اختصاص یافته است. شایان ذکر است که در پایان برخی مباحث هر فصل چند مسئله فقهی از رساله مراجع معظم تقلید متناسب و مربوط به امور کسب و تجارت بیان شده است. امید است که در آشنائی و آگاهی بیشتر خوانندگان عزیز به ویژه فروشندگان محترم نسبت به احکام دینی موثر باشد.

محمدرضا ابراهیم نژاد

عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبائی